

Републике, што је препоручује заинтересованој публици као незаобилазно дело. За финализацију целог тог замашног посла заслуге

припадају првенствено Јижигу Лангеру и Хелени Бочковој.

Милош Луковић

Peter Slavkovský, Slovenská etnografia. Kompendium dejín vedného odbory

(Slovačka etnografija. Kompendijum istorije naučne discipline).

Veda, vydavateľstvo Slovenskej akademie vied, Ustav etnologie SAV, Bratislava 2012, 1–127.

Књига Петера Славковског представља веома прегледану и сажету историју развоја етнографије (етнологије, народописа) у Словачкој. Како сам аутор истиче, развој једне научне дисциплине неминовно прати и интерес за њену историју, другим речима – једна врста аутореклексије. Прва питања која се постављају у случају етнографије јесу: када је спонтано интересовање за начин живота и културу широких слојева прерасло у систематски научни рад, који подразумева дефинисане методе и објекат истраживања; шта је подстакло интересовање за ову дисциплину; које институције су је уобличавале. У овој књизи, поред прегледа развоја дисциплине која се бавила начином живота и културом Словака на три плана – материјалном, социјалном и духовном, и сама ова наука ставља се у друштвени контекст у коме је настајала, који је деловао подстицајно и/или је ограничавао њен развој. Стога је историја дисциплине сагледана у четири временска периода, који у овом погледу имају одређене специфичности (од краја 18. до краја 19. века, од краја 19. до средине 20.

века, друга половина 20. века, последње две деценије).

Поглавља књиге кореспондирају са периодизацијом коју аутор прави. Тако прво поглавље, под називом *Словачка на крају 18. и почетком 19. века – од романтизма ка позитивизму*, третира почетке научног интересовања за свакодневни живот људи и њихову културу, посебно се осврћући на само одређење предмета истраживања (етнички или политички народ) и на рад Јана Чапловича (Ján Čaplovič, 1780–1847), као и на касније утицаје романтичарских и пансловенских концепата у периоду „националног буђења“. Друго поглавље, *Словачка на крају 19. и у првој половини 20. века – од позитивизма ка историјском материјализму*, говори о даљем развоју етнографије под утицајем позитивистичких парадигми. У фази сцијентификације оснивају се и установе значајне за презентацију народне културе (више музејских установа), али и едукацију научног кадра (Катедра за етнографију и фолклористику на Филозофском факултету у Братислави). У међуратном периоду, у оквиру заједничке државе, долази и до блиске сарадње са чешким колегама.

Период социјализма издвојен је у трећем поглављу – под називом *Словачка у другој половини 20. века. Етнографија у време социјализма – Дисконтинуитет традицијских културних образаца и етнографских метода њиховог проучавања*. Поглавље је подељено на два дела: *Социјалистички начин живота у Словачкој – етнографска рефлексија* и *Од проучавања грађе до научних синтеза*. Прва карактеристика овог периода јесу велике промене у сфери друштва, које су узроковале промене у научном раду, али и промене самог предмета истраживања. Осим тога, период социјализма карактерише неколико великих тимских подухвата, са репрезентативним резултатима синтетичког карактера, као што су: израда *Етнографског атласа Словачке*, *Енциклопедија народне културе Словачке*, капитално издање монографије *Словачка. Европски контексти народне културе* (најпре на енглеском, па онда на словачком језику), као и дугорочни пројекти проучавања народне културе у Карпатима и на Балкану, у оквиру Међународне комисије за проучавање народне културе у Карпатима и на Балкану, коју су иницирали сарадници Етнографског института САН и Пољске академије наука. У овом поглављу аутор се такође осврће на неке значајне музејске поставке тога периода (поставка Словачког народног музеја у Маргину и поставка Музеја словачког наслеђа).

Савремено стање у Словачкој и промене у пост-социјалистичком периоду, које, слично другим примерима из региона, карактерише отворени заокрет ка новим темама и парадигмама, описано је у четвртном

поглављу – *Од етнографије ка етнологији, културној и социјалној антропологији*. Поглавље има само три стране, а аутор не улази у детаљнију оцену рада савремених аутора, за шта би била потребна већа временска дистанца. Промена тематских и теоријских оријентација прати се преко садржаја часописа *Словенски народопис*. Међу новим темама су и проблеми идентитета, религија, друштвени конфликти, различити феномени везани за процесе транзиције, као и теоријске рефлексије. Занимљиво је приметити да се све до овог периода за назив дисциплине доследно користи термин *етнографија* (уз местимично навођење термина *етнологија* и *народопис* као синонима).

Последњи, пети део – *Институције и личности словачке етнографије од краја 18. до прве половине 20. века*, третира на енциклопедијски начин установе и људе који су се бавили етнографијом у Словачкој, од њених почетака у 18. веку до половине 20. века. Стварање институција је свакако од кључног значаја за успостављање, континуитет, усмерење и дугорочни опстанак научних дисциплина и за њихову друштвену улогу. Аутор уз то истиче и улогу научника као појединаца, сматрајући да је њихова делатност детерминисана окружењем, али и да су појединци истовремено покретачи активности; стога он сматра да индивидуални рад треба да буде запамћен и валоризован кроз историју дисциплине. По азбучном реду, укратко је описан рад 27 институција, почевши од Словенског ученог друштва из 1792. до Етнографског института САН из 1946. године, као и 59 личности, међу којима и Јана Колара, Павла

Шафарика, Лубора Нидерлеа, Људевита Штура. Списак утемељивача дисциплине завршава се са Соњом Ковачевићевом (Kováčevićová Soňa, 1921–2009), етнологом и фолклористом, посебно познатом по свом бављењу народним стваралаштвом. Њеној успомени је књига и посвећена.

Поред *Закључка*, књига садржи и *Прилоге*, у којима је сажето описан традиционални аграрни производни циклус словачког сељака, на основу радова Бартоломеидеса (Bartholomeides), Чапловича и Лихарда (Lichard), као и *Библиографију*.

Сам аутор истиче да историја дисциплине није само историјска категорија, већ – као и свака рекапитулација – припада и оном тренутку у коме је настала. Значења одређених појава добијају другу димензију у историјској перспективи, а такође се и значења онога што је прошло читавају данас с обзиром на савременост и потребе данашњег времена. У том смислу

треба разумети и двоструки допринос ове књиге, која систематизује и процењује прошлост, али при томе осветљава систем вредности и савремено стање у етнологији у Словачкој.

Књига Петера Славковског свакако доприноси познавању и бољем разумевању историје етнологије (етнографије, народописа) као научне дисциплине у Словачкој, али такође доприноси и могућности њене компарације са ситуацијом у другим заједницама. Такве компарације посебно имају смисла када су у питању друге источноевропске или бивше социјалистичке земље, те је утолико ова књига додатно занимљива за научну заједницу код нас. Такође, она би могла да послужи и као модел или бар иницијална идеја да се на сличан начин, уз додатна истраживања, систематизује и сажето – али интегрално – представи историја етнологије као научне дисциплине у Србији.

Младена Прелић

Peter Slavkovský, Slovenský roľník (pramen k štúdiu spôsoby života)

VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 2013, 1–168.

Петер Славковски, аутор ове књиге – чији наслов у преводу гласи: „Словачки пољопривредник (извори за изучавање начина живота)“ – један је од водећих етнолога у Словачкој, а познат је и у круговима српских етнолога. Дугогодишњи је сарадник Института за етнологију

Словачке академије наука и уметности у Братислави, а предавао је и на етнолошкој катедри Филозофског факултета Универзитета Светих Ђирила и Методија у Трнави. Основне области његових етнолошких истраживања јесу: аграрна култура, пољопривредна